

Social Studies Teachers' Views on the Concept of Digital Ethics

Fatih ÖTELEŞ, Firat University, 0000-0003-4105-020X

Zihni MEREY, Van Yüzüncü Yıl University, 0000-0001-8595-0504

Abstract

Significant advances have been made in science and technology in the 21st century. Technology has permeated all areas of life. The prevalence of technology in general and digital tools, and equipment in particular has resulted in some results. These results are divided into two as positive and negative. However, especially the negative consequences of technology come to the fore in the century we live in. This situation has brought about digital ethics. Digital ethics is a concept that expresses the necessity of considering ethical principles in the use of digital tools and the internet. It is important to raise awareness of individuals about digital ethics. In this regard, the education process is important. In the context of the education, some courses come to the fore with their purpose and content. Social studies is one of the courses in which digital ethics will be taught with its purpose and content. In the present study, it was aimed to find out the views of social studies teachers on digital ethics. The study is a case study conducted with a qualitative method. The study group of the research consists of 30 social studies teachers working in the central secondary schools of Muş. Research data were collected through a structured interview form. The research data were analyzed via content analysis method. The findings obtained from the research show that teachers perceive and interpret digital ethics correctly. When the of the study are evaluated, it is seen that a significant part of the teachers have the opinion that digital tools and equipment are used out of purpose, that different measures should be taken to prevent digital ethics violations, and that a course on digital ethics should be included in schools. In addition, it was determined that all of the teachers faced digital ethics violations and applied different methods and activities to prevent these violations, and they found the level of digital ethics included in the updated social studies curriculum insufficient.

Keywords: Digital ethics, social studies, interview technique, content analysis.

Inonu University
Journal of the Faculty of
Education
Vol 23, No 3, 2022
pp. 1302-1323
DOI:
10.17679/inuefd.1135696

Article Type
Research Article

Received
25.06.2022

Accepted
04.12.2022

Suggested Citation

Öteleş, F.& Meray, Z. (2022). Social studies teachers ' views on the concept of digital ethics, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 23(3), 1302-1323. DOI: 10.17679/inuefd.1135696

This article was produced from the master's thesis of the first author, which was accepted by Van Yüzüncü Yıl University, in January 2022.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Significant developments are taking place in science and technology. Related developments have an impact on all areas of life, as well. In addition to technology, the widespread and effective use of digital tools and equipment has had some consequences. It is possible to divide these results into two, undoubtedly positive and negative. However, especially the negative consequences caused by the use of technology and digital tools outside of the purpose are increasing. The relevant situation has raised the concept of digital ethics. Digital ethics is about the do's and don'ts when using digital tools and the Internet. Raising awareness of individuals about these issues is possible through the educational process. In this process, certain courses can take on important missions in teaching the concept of digital ethics with their purpose and content. Social studies is among these courses.

Purpose

The aim of this research is to determine the opinions of social studies teachers about the concept of digital ethics. In accordance with this general purpose, the answers to the following questions were sought;

1. What are the opinions of social studies teachers on the definition of digital ethics?
2. What are the opinions of social studies teachers regarding whether digital tools and materials are used for their intended purpose?
3. Opinions of social studies teachers on measures to be taken against digital ethical violations?
4. What are the opinions of social studies teachers about the need to include a lesson on the concept of digital ethics in schools?
5. What are the opinions of social studies teachers about the digital ethics violations they face in their professional lives?
6. What are the opinions of social studies teachers about the work they do to teach the concept of digital ethics in social studies course and to create awareness about this concept?
7. What are the opinions of social studies teachers regarding the inclusion of the concept of digital ethics in the renewed social studies curriculum?

Method

In the research, a case study using a qualitative method was used. Qualitative research can be defined as the activity of questioning and making sense of problems related to social life and the individual with its own methods (Creswell, 1998). A case study is a method in which one or more events, environments, programs, social groups and other related systems are examined in detail (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz & Demirel, 2015, p. 260).

Findings

The findings obtained from the research show that teachers define the concept of digital ethics in the context of the intended use of digital tools and materials, the rules to be followed in virtual environments, the protection of human rights and freedoms, and copyright. Other findings in the research indicate that a significant portion of teachers to have visions of digital tools and equipments used except for the purpose of digital ethics violations in relation to the Prevention of crimes, the scope of expansion, financial sanctions, and schools of thought that could be effective in increasing international cooperation, legal and ethics to be given a place in a course on digital illustrates the positive approach. In addition, it was found that all teachers faced a violation of digital ethics and organized activities, such as information, case study, panel study, project assignment and seminar in order to prevent these violations. The final finding obtained in the context of the research is that the majority of teachers find the level of inclusion of the concept of digital ethics in the updated social studies curriculum insufficient.

Discussion & Conclusion

When the findings obtained from the research were examined, it was determined that pre-service teachers define digital ethics in the context of the intended use of digital tools and materials, the rules to be followed in virtual environments, the protection of human rights and freedoms and copyright. Capurro (2009) defines digital ethics as the use of digital communication technologies and the Internet for the benefit of society and the environment. Önce (2019), expresses the digital ethics as the identification of individual behaviors seen in online life and drawing a certain moral boundary to these behaviors. In this direction, it can be said that social studies teachers correctly perceive and interpret the concept of digital ethics. Another finding obtained within the scope of the research is that most of both female and male teachers have the opinion that the Internet and digital tools are not used for their intended purpose. İlhan et al. (2014) support the opinion of teachers in their study. In the related research, the purposes of the Internet use have been examined. The findings show that the 11.3% of the respondents have been using for research, %34.4 of them for social activities, %25,2 for following the news, 10.8% for listening to music and watching movies, 13% for the game and 3.8% for the pornography sites and 1.5% for accessing the business courses. In the study, the opinions of teachers on measures that can be taken against digital ethical violations were also examined. The data show that teachers think that expanding the scope of IT crimes related to preventing violations, increasing financial sanctions, legal controls and international cooperation may be effective. Digital tools and equipment and the Internet allow children to discover new information as well as contribute to having a fun time. However, the existence of illegal sites on the internet covering negative situations, such as violence, immoral acts, drugs pose a great risk for children (Ateş & Tokay, 2018). It is said that the issues stated by the teachers regarding the solution of these problems can be effective. Another finding of the research is that all teachers have an idea about the need to include a lesson on digital ethics in schools. Such a course of digital tools will help the students the correct use of materials, their rights and freedom to learn, gain awareness against cybercrime, the existence of legal mechanisms and viability of digital citizenship skills, and become open to new things that might be effective in such areas as was mentioned by the teachers. Nowadays, the content of the concept of digital ethics in primary and secondary schools is being tried to be given with the information technologies and software course and the social studies course, which are included in the scope of compulsory

courses. Within the scope of elective courses, media literacy course is offered. However, no direct digital ethics course is offered. However, the first and middle school students that can be given in the field of digital ethics course to keep a close watch on the developments in science and technology, effective and purposeful use of information technologies and the internet know what they can do in the face of problems can contribute to. As a matter of fact, UNICEF 's (2017) report "The Situation of the World 's Children" emphasized the importance of digital ethics education to be given in schools. In the study, it was also examined whether teachers face/encounter a violation of digital ethics in their professional lives. The findings show that all of the teachers have encountered a digital ethics violation. However, they stated the violations faced by teachers as cyber bullying, copyright infringement and violation of the privacy of private life. In a study conducted by Gardner (2010), it was found that the increase of children's access to the Internet increases cyberbullying in schools. The opinions of teachers, all of whom have encountered a violation of digital ethics, about their work to teach the concept of digital ethics or to create awareness about this concept have also been examined. The findings obtained show that teachers are conducting studies, such as information, case study, seminar, project study, board preparation and brainstorming. It is seen that the common goal of the activities of teachers is to create awareness among students. National and international studies on children's digital addiction show that students need such information. The findings of the study conducted by Rideout, Vandewater and Wartella (2003) with 1,000 parents in the United States show that 48% of children use the computer effectively and 30% of them use the computer for the purpose of video games. Another finding of the study is that 6-year-old children averaged 1 hour 58 minutes during the day. In addition, other findings reached are that 36% of children live in a house where the TV is on all day, 45% of parents have their children watch TV to keep them busy when they have important things to do, 27% of children between the ages of 4 and 6 use computers every day of the week. A study conducted in Turkey shows that 31% of children spend a minimum of 4 hours of time in front of television on weekdays (Tuncer & Yalçin, 1999). Therefore, it is said that the studies mentioned by the teachers are of great importance. The latest finding obtained within the scope of the research shows that most social studies teachers find the level of participation of the concept of digital ethics in the updated program insufficient. However, social studies is one of the courses most suitable for the acquisition of digital ethics and relevant concepts in terms of its purpose and content. Therefore, it is said that the social studies course is not used effectively in terms of gaining the concept of digital ethics.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik Kavramına İlişkin Görüşleri

Fatih ÖTELEŞ, Fırat Üniversitesi, 0000-0003-4105-020X

Zihni MEREY, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 0000-0001-8595-0504

Öz

21. yüzyılda bilim ve teknolojiye önemli ilerlemeler yaşanmıştır. Teknoloji tüm yaşam alanlarına nüfuz etmiştir. Genel manada teknolojinin özde ise dijital araç ve gereçlerin yaygınlık kazanması ise birtakım sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlar olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Fakat özellikle teknolojinin olumsuz sonuçları yaşanan yüzyılda ön plana çıkmaktadır. Bu durum ise beraberinde dijital etiği getirmiştir. Dijital etik, dijital araçların ve internetin kullanımında etik ilkelerin dikkate alınmasının gerekliliğini ifade eden kavramdır. Bireylerin dijital etik konusunda bilinçlendirilmesi ise önem taşımaktadır. İlgili hususta ise eğitim-öğretim süreci önemlidir. Eğitim-öğretim süreci bağlamında ise bazı dersler amaç ve içeriğiyle ön plana çıkmaktadır. Sosyal bilgiler amaç ve içeriği ile dijital etiğin kazandırılacağı derslerden biridir. Mevcut araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etiğe yönelik görüşlerinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma, nitel yöntemle yapılan bir durum (vaka) çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, Muş ili merkez ortaokullarında görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verileri, yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. İçerik analizi yöntemi ile araştırma verileri çözümlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular öğretmenlerin dijital etiği doğru olarak algılayıp yorumladığını göstermektedir. Araştırmada ulaşılan bulgular değerlendirildiğinde; öğretmenlerin önemli bir kısmının dijital araç ve gereçlerin amacı dışında kullanıldığı, dijital etik ihlallerinin engellenmesine yönelik farklı tedbirlere başvurulması gerektiği ve okullarda dijital etiğe yönelik bir derse yer verilmesi yönünde görüşe sahip olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin tamamının dijital etik ihlaliyle karşılaştığı ve bu ihlalleri önlemek amacıyla farklı yöntem ve etkinliklere başvurduğu ve yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etiğin yer alma düzeyini yetersiz bulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital etik, sosyal bilgiler, görüşme tekniği, içerik analizi.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 23, Sayı 3, 2022
ss. 1302-1323

DOI:
10.17679/inuefd.1135696

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi
25.06.2022

Kabul Tarihi
04.12.2022

Önerilen Atıf

Öteles, F. & Meray, Z. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramına ilişkin görüşleri, *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 1302-1323. DOI: 10.17679/inuefd.1135696
Bu makale birinci yazarın, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi tarafından Ocak 2022 tarihinde kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik Kavramına İlişkin Görüşleri

Teknolojinin ve dijitalin kullanımı giderek artmaktadır. Bu durumda şüphesiz teknolojinin sunduğu imkân ve kolaylıklar önemli rol oynamaktadır. Fakat teknoloji bireylere sadece kolaylıklar sağlamamakta aynı zamanda birtakım sorunların yaşanmasına da zemin hazırlamaktadır. Bu sorunları başından dijital etik ihlalleri gelmektedir (Erdem, 2008).

Etik sözcüğü Yunancadaki *ethos* (ahlaki) sözcüğünden gelir. Kavramın sözlükteki anlamı ahlak, haklar, ahlak felsefesi, davranış ölçütleri, yanlış ve doğru davranış prensipleri olarak ifade edilmektedir. Aynı zamanda etik, ahlaklar bilimi, davranış ve ilişki kuralları olarak da tanımlanmaktadır (Balci, 2001, s. 282). Birden fazla tanıma sahip olan etik çeşitli kategorilere ayrılmaktadır. Bunlar; meslek, siyaset, aile, din ve okul etiğidir. 21. yüzyılda bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ve dijitalin etik dışı kullanımı ise dijital etiğin ortaya çıkışına neden olmuştur.

Dijital etik, bireylerin dijital araçlar ile interneti ne zaman ve nasıl kullanacağı konusunda bilgi sahibi olması ve dijital ortamlardaki davranışlarının etik sorumluluğunu üstlenmesi olarak tanımlanabilir (Ercan, 2009; Çubukçu & Bayzan, 2013). Ribble ve Bailey'e göre (2007) ise, davranış ve usullerin elektronik standartları dijital etiği oluşturmaktadır. Tanımları artırmak mümkündür. Fakat bu durum tanımlarda dijitalin kullanılmasında uyulması gereken kurallara vurgu yapıldığı gerçeğini değiştirmez. Bu bağlamda yapılması gereken dijital etik tanımlarını artırmaktan ziyade dijital etik ihlallerinin önüne geçilmesi için yapılması gerekenleri saptamaktır.

Dijital etik ihlallerinin engellenmesinde bireylerin dijital etik kavramı, ihlalleri ve yaptırımları konusunda bilgi sahibi olması etkili olabilir. Bireylerin bilgilendirilmesi ise ilkökul, ortaokul ve yükseköğretimde bu kavrama yönelik içeriğin öğrenenlere aktarılmasıyla mümkündür. İlk ve ortaokulda dijital etik kavramı çeşitli dersler aracılığıyla verilebilir. Sosyal bilgiler dersinin içeriği incelendiğinde dijital etik kavramının öğrencilere verilebileceği bir ders olduğu görülmektedir. Nitekim derse yönelik birkaç tanım incelendiğinde bu durum daha iyi anlaşılabilir. Sosyal bilgiler, "Ülkesinin gelişimine katkı sağlayan, sorumluluk bilinci taşıyan bireylerin yetiştirilmesi amacıyla sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş, bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı çalışma bir alanıdır" (Sever, 2015, s. 4).

Bir diğer tanımda sosyal bilgiler, "Demokratik bir toplum içerisinde, sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmek amacıyla, insan ilişkilerinin incelenmesi ayrıca kültürel mirasın temel bileşenlerinin gelecek nesillere aktarılmasını gaye edinen program" olarak ifade edilmiştir (Kılıçoğlu, 2014, s.6). Sosyal bilgiler dersine yönelik tanımların ortak özellikleri incelendiğinde sorumluluğunu bilen, toplumsal yaşama ilişkin beceri ve değerlere donatılmış birey kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu niteliklere sahip bireylerin ise dijital etik kavramının bilincinde olup etik dışı davranışları sergileme hususunda daha özenli olabileceği söylenir. Nitekim dersin muhtevasında bu durum gözetilmiştir. Şöyle ki sosyal bilgiler dersi öğrenme alanlarından biri *Bilim, Teknoloji ve Toplumdur*. İlgili öğrenme alanı kapsamında teknolojinin geçmişten günümüze gelişimi ve etkin kullanımının önemine yer verilmiştir. Aynı zamanda teknolojinin etik kullanımının bir vatandaş sorumluluğu olduğu vurgusu yapılmıştır. Fakat dijital etik bilincinin kazandırılmasında dersin içeriğinin uygun olması yeterli olmayabilir. Dersin sorumlu öğretmenlerinin de bilgi sahibi olması önem arz etmektedir. Nitekim öğretmenler teknolojinin sunduğu pek çok imkânı, gençlerin doğru kullanmasında bir rehber, yol gösterici olabilir. Öğretmen sınıf ortamında teknolojinin nasıl doğru kullanacağı konusundan öğrenci için rol

modeldir. Öğrenci de okul ortamında öğretmenin dijital etik ve doğru kullanımını gördükten sonra sosyal yaşamında da bu hususa dikkat edecektir. Bu bağlamda öğretmenlerin dijital etik konusundaki görüşleri ve farkındalıkları önem taşımaktadır. Çünkü dijital etik konusunda farkındalık sahibi öğretmenler dijital etik konusunda farkındalık sahibi öğrenciler yetiştirir. Fakat alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin dijital etiğe yönelik görüşlerini yansıtan bir çalışmaya rastlanmamıştır. İlgili çalışmayla alanda eksikliğin giderilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda ilgili araştırmanın problem cümlesi sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranacaktır.

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etiğin tanımı üzerine görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılıp kullanılmadığına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik ihlallerine karşı alınacak tedbirlere yönelik görüşleri nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerin okullarda dijital etik kavramına yönelik bir derse yer verilmesinin gerekliliğine yönelik görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin meslek hayatlarında karşılaştıkları dijital etik ihlallerine yönelik görüşleri nelerdir?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde dijital etik kavramını öğretmek ve bu kavrama yönelik farkındalık oluşturmak için yaptığı çalışmalara yönelik görüşleri nelerdir?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramının yer alma durumuna yönelik görüşleri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel yöntem anlayışı dikkate alınarak yapılan bir çalışmadır. Nitel araştırma, sosyal yaşama ve bireye yönelik problemleri kendine has metotlarla, sorgulayarak anlamlandırma faaliyeti olarak tanımlanabilir (Creswell, 1998).

Çalışma Grubu

Mevcut araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Muş ili (Vahit Özmen Ortaokulu, Türk Telekom Ortaokulu, Cumhuriyet Ortaokulu, Merkez İmam Hatip Ortaokulu, Sütlüce Ortaokulu, Vali Adil Yazar Ortaokulu, Zafer Çağlayan Ortaokulu ve Muş Merkez Farabi İmam Hatip Ortaokulu) merkez ortaokullarında görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabılır örneklem türünden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde sıkça başvurulan kolay ulaşılabılır örneklem, araştırmacıya pratiklik, hız ve düşük maliyet gibi birtakım avantajlar sağlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2008).

Tablo 1.*Katılımcıların Kişisel Bilgileri*

Cinsiyet	N	%
Kadın	16	53.0
Erkek	14	47.0
Mesleki Kıdem		
1-5 yıl	9	30.0
5-10 yıl	11	36.6
10-15 yıl	5	16.6
15 yıl ve üstü	5	16.6
Dijital Etik Kavramına Yönelik bir ders alıp, almama durumları		
Evet	30	100
Hayır	-	-

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan erkek öğretmenlerin (%53,0), kadın öğretmenlerden (%47,0) fazla olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin mesleki kıdemlerine yönelik veriler incelendiğinde ise 1-5 yıl ve 5-10 yıl arası mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin oranın toplam oranın, %66,6'sını oluşturduğu, 10-15 ve 15 yıl ve üstü kıdeme sahip öğretmenlerin ise oranlarının aynı olduğu (%16,6) saptanmıştır. Son olarak öğretmenlerin dijital etik kavramına yönelik bir ders alıp almadığına yönelik veriler incelendiğinde, araştırma grubunu oluşturan öğretmenlerin tamamının dijital etik kavramına ilişkin bir ders almadığı görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma doğrultusunda ilk olarak dijital etik kavramına ilişkin literatür taraması yapılmış akabinde soru havuzu oluşturulmuştur. Soru havuzundan seçilen soruların amaca ne derece hizmet ettiği ve uygulanabilirliğini tespit etmek amacıyla 2 alan uzmanı ve 2 ölçme değerlendirme uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formu düzenlenmiştir. Aynı zamanda soruların anlaşılabilirliğini ölçmek amacıyla iki öğretmenle pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulamada soruların anlaşılabilirliğine yönelik olumsuz bir dönüt gelmediği tespit edilerek görüşme formuna son şekli verilmiştir. Son şekli verilen görüşme formunda 3 ana soru (cinsiyet, mesleki kıdem, dijital etik dersi alıp/ almadığı) ve 7 sonda soru yer almaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşme formunun uygulanması için Muş ili merkez ortaokullarında görev yapan 30 sosyal bilgiler öğretmeni belirlenmiş sonrasında onlarla iletişime geçilerek uygun saat ve zamana karar verilmiştir. Covid-19 salgını sebebiyle katılımcılarla görüşmeler yüz yüze gerçekleşmeyip Zoom, Skype, WhatsApp gibi uygulamalar kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Her katılımcıyla yapılan görüşmeler ortalama 40-45 dakika sürmüştür. Görüşlerin kime ait olduğunu belirtmek

amacıyla erkek öğretmenler için “EÖ-1, EÖ-2...EÖ-19”, kadın öğretmenler için ise “KÖ-1, KÖ-2.....KÖ-12” sembolleri kullanılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra veriler yazıya aktarılmış ve katılımcılara görüşlerini teyit ettirmek amacıyla, görüşmelerden ulaşılan veriler gönderilmiş ve onlardan dönütler alınmıştır.

Görüşme formunun uygulanmasını takiben veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, elde edilen yazılı bilgilerin içerikleri ve iletmek istediği mesajların belirlenmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalarda sıkça tercih edilen bu analiz türü, kendine ait kuralları olan kodlamalarla tarihsel dokümanların, kitapların, gazete başlıklarının ve yazıların içeriklerinin kategoriler olarak özetlendiği bir tekniktir (Sert, Kurtoğlu, Akıncı & Seferoğlu, 2012, s. 353). Bu teknikte ulaşılan veriler dikkate alınarak kodlar oluşturulur. Bu çalışmada da elde edilen veriler kapsamında kodlar oluşturulmuş sonrasında ise veriler tamamlanıp yorumlanmıştır.

Geçerlilik ve Güvenirlilik

Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması için katılımcıların fikirleri değiştirilmeden, doğrudan alıntılar şeklinde verilmiştir. Bunun yanı sıra araştırmacı tarafından bağımsız olarak belirlenen kodların (27) benzerlik oranı incelenmiştir. Bu benzerlik oranı araştırmanın güvenilirliğini göstermektedir (Baltacı, 2017). Bu bağlamda iç tutarlılığı arttırmak ve kodlayıcılar arasındaki görüş birliğini saptamak amacıyla Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen güvenilirlik formülü [$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$] kullanılmıştır. Araştırma kapsamında bağımsız alan uzmanları eldeki tüm verileri ayrı ayrı kodlamış daha sonra araştırmacı ve uzmanlar bir araya gelerek tüm kodları karşılaştırmışlardır. Yapılan kodlamalarda araştırmacı 27, I. alan uzmanı 25 ve II. alan uzmanı 26 kod bulmuş, sonrasında Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmış ($\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş birliği}}{\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}} \times 100$) ve kodlayıcı güvenilirliği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmacı ile 1. uzman görüş birliğine vardığı 25, görüş ayrılığına vardığı 2, araştırmacı ile ikinci uzman görüş birliğine vardığı 26, görüş ayrılığına vardığı 1, 1.uzman ile 2. uzman görüş birliğine vardığı 25 kod, fikir ayrılığı ise 1 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmacı ve 1. uzman $\text{Güvenirlilik} = \frac{25}{25+2} \times 100$ $\text{Güvenirlilik} = .93$ olarak hesaplanmıştır.

Araştırmacı ve 2. uzman $\text{Güvenirlilik} = \frac{26}{26+1} \times 100$ $\text{Güvenirlilik} = .96$ olarak hesaplanmıştır.

1. uzman ve 2. uzman $\text{Güvenirlilik} = \frac{25}{25+1} \times 100$ $\text{Güvenirlilik} = .96$ olarak hesaplanmıştır.

Güvenirlilik hesaplarının %70’in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Ulaşılan sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bulgular kısmında ulaşılan veriler kod başlıkları olarak verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin; dijital etik tanımına, dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanıp/kullanılmadığına ve dijital etik ihlallerine yönelik alınabilecek tedbirlere yönelik görüşleri saptanmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra dijital etik kavramına yönelik okullarda bir derse yer verilip verilmemesi, dijital etik kavramı hususunda farkındalık oluşturabilmek için yapılacak çalışmalar ve yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramının yer alma durumuna yönelik öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik Tanımı Üzerine Görüşleri

Tablo 2.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik Tanımı Üzerine Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Dijital etik, dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılmasıdır.	KÖ-1 KÖ-7, KÖ-9, KÖ-14, KÖ-22, KÖ-28	EÖ-2,EÖ-5,EÖ-6,EÖ-11,EÖ-13,EÖ-17, EÖ-19,EÖ-23,EÖ-29,EÖ-30	16
Dijital etik, sanal ortamların kullanımına ilişkin kurallardır.	KÖ-8, KÖ-15, KÖ-20, KÖ-26, KÖ-27	EÖ-10, E-Ö24	7
Dijital etik, dijital platformda kişi hak ve özgürlüklerine saygı demektir.	KÖ-4,KÖ-12,KÖ-18	EÖ-25,KÖ-21	5
Dijital etik, telif hakkıdır	Ö3, Ö16	-	2
Toplam			30

Tablo 2’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik tanımı üzerine görüşleri yer almaktadır. Elde edilen bulgular hem kadın hem de erkek öğretmenlerin önemli bir kısmının dijital etiği “Dijital araçların amacına uygun kullanımı” (n=16) olarak tanımladığını göstermektedir. Bu tanımı “Sanal ortamlara ilişkin kurallar” (n=7) ve “Dijital platformlarda kişi hak ve özgürlüklerine saygı” (n=5) izlemektedir. Öğretmenlerin azınlık kısmı ise bu kavramı “Telif hakkı” (n= 2) olarak tanımlamıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etiğe yönelik görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

(EÖ-2): *“Bireylerin sahip olduğu dijital araç ve gereçleri sadece amacına hizmet niteliğinde kullanması, bu araç ve gereçlerle kendine ve topluma zarar verecek faaliyetlerde bulunamamasıdır”*

(KÖ-7): “İnternet, bilgisayar, telefon, tablet vb. dijital araç ve gereçleri sadece asıl amaçları yörüngesinde kullanmaktır”

(KÖ-26): “Günümüzde bilim ve teknolojinin yaşamın her alanında etkisini göstermesi sanal ortamların hayatımızın bir parçası haline gelmesine yol açmıştır. Dijital etik kavramı da bu sanal ortamları kullanırken neleri yapıp neleri yapamayacağımızı gösteren kurallar bütünüdür”

(KÖ-20): “İnstagram, facebook ve twitter gibi dijital platformlarda her bireyin kendisinin sahip olduğu temel hak ve hürriyetlere başkasının da sahip olduğu anlayışına sahip olması ve tüm faaliyetlerini etik kavramı doğrultusunda şekillendirmesidir”

(EÖ-21): “Dijital platformların kullanılması kişi yararına olmalıdır. Dijital etik kavramı da bu ortamları kullanırken bireyin başkalarının temel hak ve hürriyetlerine uygun davranması anlamını içermektedir”

(KÖ-16): “Bana göre dijital etik, başkalarının fikir ve sanat eserlerinin kopyalanması, kullanılması ve kâr amaçlı satılmasının etik olmadığı ve bunun birtakım müeyyideleri olması gerektiğini ifade etmektedir”

(KÖ-3): “Sanat ve bilim insanların emeklerinin çalınmasına engel olunması için yapılması gerekenlerdir”

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Araç ve Gereçlerin Amacına Uygun Kullanılıp/ Kullanılmadığına Yönelik Görüşleri

Tablo 3.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Araç ve Gereçlerin Amacına Uygun Kullanılıp/ Kullanılmadığına Yönelik Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Dijital araç ve gereçler amacına uygun kullanılmaktadır.	KÖ-14, K-Ö20,	E-Ö19	3
Dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılmamaktadır.	KÖ-1,KÖ-3,KÖ-4,KÖ-7,KÖ-8, KÖ-9,KÖ-15,KÖ-16, KÖ-22,KÖ-28,KÖ-22, KÖ-27,KÖ-26	E-Ö2,EÖ-5,EÖ-6,EÖ-10, EÖ-11,EÖ-13,EÖ-17,EÖ-19,EÖ-21,EÖ-23,EÖ-24, EÖ-25, EÖ-29,EÖ-	27
Toplam			30

Tablo 3’te yer alan veriler incelendiğinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir kısmının “Dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılmadığı” (n=27) yönünde fikre sahip olduğu görülmektedir. “Dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanıldığını düşünüyorum” (n=3) şeklinde fikre sahip olan öğretmenlerin varlığının az olduğu görülmektedir. Dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılıp/kullanılmadığına yönelik görüşlerin kadın ve erkek öğretmenler bağlamında farklılık göstermediği de tablodan ulaşılan bir diğer bulgudur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanılıp/kullanılmadığına yönelik doğrudan görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır

(KÖ-14): “Günümüzde bireyleri teknolojinin amacına uygun kullanılması konusunda bilinçlendirmeye yönelik örtük ya da doğrudan okullar ve medya aracılığıyla faaliyetler yapıldığını düşünüyorum. Bu durum bireylerin bu konuda bilinçlenmesine katkı sağlamakta ve dijital araçların doğru kullanımıyla sonuçlanmaktadır”

(KÖ-19): “Bugün insanlar telefonu bir iletişim, bilgisayarı veri toplama ve depolama, internete bilgiye erişim aracı olarak kullanmaktadır”

(EÖ-13): “Teknolojin yararları olduğu gibi zararları da vardır. Teknolojin yararlı ya da zararlı olarak kullanma bireylere bağlıdır. Fakat pek çok dijital cihazın amacından önemli ölçüde uzaklaşarak kullanıldığını düşünüyorum. Bu sorununda ancak bireylere küçük yaşlarda verilecek eğitimle çözüleceğini düşünüyorum”

(E-Ö6): “Son zamanlarda çeşitli sosyal medya platformlarının giderek yaygınlaştığı ve uygunsuz içeriklerin arttığı göz önünde bulundurulduğunda dijital kaynakların yanlış kullanıldığı söylenebilir”

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik İhlallerine Karşı Alınacak Tedbirlere Yönelik Görüşleri

Tablo 4.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dijital Etik İhlallerine Karşı Alınacak Tedbirlere Yönelik Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Bilişim suçlarının kapsamının genişletilmesi	KÖ-4,KÖ-7,KÖ-9,KÖ-12, KÖ-16,KÖ-18	EÖ-2,EÖ-11,EÖ-13,ÖE-30,EÖ-24	11
Maddi müeyyidelerin artırılması	KÖ-15,KÖ-26,KÖ-3	EÖ-5,EÖ-10, EÖ-17,EÖ-29	7
Yasal denetimlerin arttırılması	KÖ-14,KÖ-22,KÖ-28	EÖ-6,E-Ö23, EÖ-19	6
Uluslararası düzeyde iş birliğinin artırılması	KÖ-1,KÖ-8,KÖ-27, KÖ-20	EÖ-25,EÖ-21	6
Toplam			30

Tablo 4 incelendiğinde dijital etik ihlallerinin engellenmesine yönelik kadın ve erkek öğretmenlerin benzer fikirlere sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin bu hususa ilişkin en fazla “Bilişim suçlarının kapsamının genişletilmesi” (n=11) yönünde fikir beyan ettiği, bu fikri

sırasıyla “Maddi müeyyidelerin artırılması” (n=7), “Yasal denetimlerin artırılması” (n=6) ve “Uluslararası iş birliğinin artırılmasının” (n=6) takip ettiği görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik ihlallerine karşı alınacak tedbirlere yönelik görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır

(KÖ-7): “20. yüzyıl teknolojinin yaşamın her alanına egemen olduğu bir yüzyıldır. Teknoloji alanında yaşanan gelişmeler beraberinde, digital araç ve gereçlerinde çeşitlenmesine yol açmıştır. Böylesi bir durum bilişim suçlarının çeşidi ve niteliğini artırmıştır. Bu kapsamda bilişim suçlarının kapsamının genişletilmesinin yararlı olacağı kanaatindeyim”

(EÖ-29): “Dijital etik ihlallerinin önüne geçilmesinde maddi cezaların artırılması caydırıcı olabilir. Aksi halde bireyler yaptıkları ihlallerin maddi anlamda bir karşılığı olmadığı düşüncesinden hareketle bu eylemlerini sürdürebilir”

(EÖ-6): “Dijital etik ihlallerinin giderek yaygınlaşması ve çeşitlenmesi, bu konuda yasal tedbirlerin yetersiz olduğunu ve bireyleri bu tarz yanlış davranışlardan alıkoyamadığını göstermektedir. Oysaki yasal tedbirler güçlü bir yapıya sahip olsaydı, bu sorun giderek etki ve gücünü artıramazdı”

(KÖ-20): “Facebook, Tiktok, Instagram gibi sosyal medya araçları vasıtasıyla kişi hak ve hürriyetlerine yönelik ihlaller yapılmaktadır. Bu ihlaller hem ulusal hem de uluslararası çalışmalarla engellenebilir “

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okullarda Dijital Etik Kavramına Yönelik Bir Derse Yer Verilmesinin Gerekliğine Yönelik Görüşleri

Tablo 5.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Okullarda Dijital Etik Kavramına Yönelik Bir Derse Yer Verilmesinin Gerekliğine Yönelik Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Dijital araçları amacına uygun kullanabilmesini öğrenir.	KÖ-9,KÖ-28,KÖ-8,KÖ-18	EÖ-11,EÖ-13,EÖ-29	7
Sahip olduğu hak ve özgürleri tanır.	KÖ-1,KÖ-14,KÖ-26	ÖE-10,EÖ-17,EÖ-24	6
Siber suçlarla ilgili farkındalığa sahip olur.	KÖ-15,KÖ-3,KÖ-14	EÖ-6,EÖ-19,EÖ-25	6
Yasal mekanizmanın varlığını ve uygulanabilirliğini görür.	KÖ-27,KÖ-16,KÖ-12	EÖ-5, EÖ-21,EÖ-23	6
Dijital vatandaşlık yetisi kazanır.	KÖ-7,KÖ-22	EÖ-2,EÖ-30	4

Yeniliklere açık olur.	KÖ-20	1
Toplam		30

Tablo 5 incelendiğinde tüm öğretmenlerin dijital etiğe yönelik bir derse yer verilmesi ve bunun birtakım avantajlar sağlayacağı yönünde görüşe sahip olduğu görülmektedir. Ulaşılan verilere göre öğretmenlerin çoğunluğu böylesi bir dersin öğrencinin “Dijital araçları amacına uygun kullanabilmeyi öğrenmesi” (n=7) yönünde katkısı olacağını düşünmektedir. Öğretmenlerin bu düşüncesini sırasıyla “Sahip olduğu hak ve özgürlükleri tanır” (n=6), “Siber suçlarla ilgili farkındalığa sahip olur” (n=6) “Yasal mekanizmanın varlığını ve uygulanabilirliğini görür” (n=6), “Dijital vatandaşlık yetisi kazanır” (n=4) ve “Yeniliklere açık olur” (n=1) düşünceleri takip etmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramına yönelik bir ders verilmesine ilişkin görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

(EÖ-13): *“Okullarda dijital etik kavramına yönelik verilecek bir ders, öğrencilerin her gün kullandığı dijital araçların aslında hangi amaçlar doğrultusunda icat edildiğini ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanılması gerektiği yönünde öğrencileri bilinçlendirebilir”*

(EÖ-24): *“Öğrenciler, çeşitli dijital ortamlarda bazı hak ve özgürlük ihlali ile karşılaşabilir. Bu durum karşısında nasıl bir yasal yol izlemesi gerektiğini ancak sahip olduğu hak ve özgürlükleri tanırorsa bilebilir”*

(KÖ-26): *“Günümüzde öğrenciler zamanlarının büyük bir kısmını dijital platformlarda geçirmektedir. Öğrencilerin bu ortamlarda kendilerine yönelik istismarlar ile karşılaşabilir. Öğrenciler bu dersi alırsa, bu istismarları engelleyip, kendini koruyabilir”*

(KÖ-3): *“Bireyler dijital platformlarda yaptığı olumsuz eylemlerin hangi bilişim suçu kapsamında yer aldığını ve hangi yaptırımlara yol açacağını bilirse bu eylemlerinden vazgeçebilir. Bu bağlamda bu dersin önemli katkılar sağlayabileceği söylenebilir”*

“Dijital araç ve gereçler aracılığıyla bireylere yapılan olumsuz davranışların yasalar karşısında bir karşılığının olduğunun bilinmesi önemlidir. Aksi takdirde bireylerde adalet duygusu zayıflar ve devlete karşı bir güvensizlik oluşur. Dijital etik dersi devletin adaleti sağlama ve birey haklarını korumaya yönelik faaliyetlerini içermesi yönüyle önem taşımaktadır” (KÖ-12).

(KÖ-27): *“Dijital etik dersiyle öğrenci, dijital etiğin ihlaline yönelik bir eylemde bulunması halinde karşılaşabileceği yasal yaptırımların neler olacağını öğrenecektir”*

(EÖ-2): *“Dijital etik dersi dijital vatandaşlar yetiştirilmesine katkı sağlayabilir. Çünkü dijital vatandaş, dijital araç ve gereçleri etkin ve amacına uygun kullanan, dijital ortamlarda yaptığı eylemlerin etik sorumluluğunu alan, teknoloji doğru amaçlar için kullanan bireylerdir”*

(KÖ-20): *“Dijital etik kavramına yönelik bir dersin içeriğinde, bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler, bunun ekonomik ve sosyokültürel yaşama katkılarının yer alması muhtemeldir. Bu doğrultuda öğrencilerin bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelere daha kolay entegre olması mümkündür”*

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Dijital Etik İhlaller

Tablo 6.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Dijital Etik İhlaller

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Siber zorbalıklar	KÖ-1,KÖ-7,K-Ö3,KÖ-4 KÖ-15,KÖ-18,KÖ-20,KÖ-26	EÖ-2,E-Ö5,EÖ-10, EÖ-21,EÖ-29, EÖ-30,E-Ö23, EÖ-24	16
Telif hakkı ihlalleri	KÖ-8,KÖ-9,KÖ-16, KÖ-22	EÖ-17,EÖ-19,KÖ-6	7
Özel hayatın gizliğine yönelik ihlaller	KÖ-14,KÖ-27,K-Ö12, KÖ-28	KÖ-11,KÖ-13,KÖ-25	7
Toplam			30

Tablo 6’ da sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleki yaşamlarında karşılaştığı dijital etik ihlalleri yer almaktadır. Ulaşılan bulgular hem kadın hem de erkek öğretmenlerinin tamamının bu problemle karşılaştığını göstermektedir. Karşılaşılan etik ihlallere yönelik öğretmen görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

(EÖ-2): *“Bir öğrencime, diğer öğrencimin sosyal medya üzerinden aşağılayıcı, küçük düşürücü ifadeler kullanıldığını duydum. Bunu yapan öğrencimi çağırarak bunun bir suç olduğunu, bu ifadeleri hesabından kaldırmadığında yasal olarak ceza alabileceğini belirttim”*

(EÖ-23): *“Öğrencilerime verdiğim ödevleri kontrol ederken, bir ödevde yer alan bilgileri kendine ait gibi verdiğini gördüm. Öğrencime bu bilgiye nerden ulaştığını ve bilginin esas sahibinin ödevde belirtilmesi gerektiğini aksi halde bu durumun telif hakkı sayılacağını ifade ettim”*

(EÖ-19): *“Telefon aracılığıyla yapılan bir etik ihlalle karşılaştım. Bu konuda aile ile görüşerek okula telefon getirilmemesi ve en önemlisi telefon ile bir başkasının özel yaşamına zarar veremeyeceği hususunda çocuklarıyla görüşmesine istedim” (EÖ-19).*

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Dijital Etik Kavramını Öğretmek ve Bu Kavrama Yönelik Bir Farkındalık Oluşturmak İçin Yaptığı Çalışmalara Yönelik Görüşleri

Tablo 7.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Dijital Etik Kavramını Öğretmek ve Bu Kavrama Yönelik Bir Farkındalık Oluşturmak İçin Yaptığı Çalışmalara Yönelik Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Bilgilendirme	KÖ-1,KÖ-3,KÖ-12,KÖ-18	EÖ-11,EÖ-13,EÖ-21,EÖ-24	8
Örnek olay incelemesi	KÖ-22,KÖ-28,KÖ-15	EÖ-2,EÖ-17,EÖ-30	6
Seminer	KÖ-14,KÖ-27,KÖ-26	EÖ-5,E-Ö6,EÖ-10	6
Proje çalışmaları	KÖ-8,K-Ö20,KÖ-16	EÖ-19,E-Ö23,EÖ-25	6
Pano hazırlama	KÖ-7,KÖ-9	EÖ-29	3
Beyin fırtınası	KÖ-4		1
Toplam			30

Tablo 7’de yer alan veriler sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramını öğretmek amacıyla çeşitli faaliyetler yaptığı yönündedir. Öğretmenlerin yaptığı faaliyetler içerisinde en fazla “Bilgilendirme “(n=8) faaliyetinin yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin bu kavramı öğretmek amacıyla yaptığı diğer faaliyetler sırasıyla “Örnek olay incelemesi” (n=8), “Seminer” (n=6), “Proje çalışmaları” (n=6), “Pano hazırlama (3) ve “Beyin fırtınası” (n=1) izlemektedir. Öğrencilere dijital etik kavramını öğretmek amacıyla yapılan faaliyetler bağlamında kadın ve erkek öğretmenlerin farklı görüşlere sahip olmadığı tablodan ulaşılan bir diğer bulgudur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramını öğretmek ve bu kavrama yönelik farkındalık oluşturmak amacıyla yaptığı faaliyetleri somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır

(KÖ-12): “Sınıf içerisinde öğrencilerime, bu konuya yer veren ünitelerde bilgilendirme yaparım, bu konun önemini örnekler ile açıklarım”

(EÖ-24): “Bu konuya yönelik hazırladığım slâytlarla öğrencilerimi aydınlatmaya çalışırım. Her slâyttan sonra öğrencilerim görüşlerini alarak, dönüt veririm”

(EÖ-17): “Sınıfta ülkemizde ve dünyada dijital etik ihlallerine yönelik yaşanan örnek olaylardan bahsederek, sınıfça bu olayların nedenlerini ve sonuçlarına yönelik tartışma ortamı oluştururum. Aynı zamanda öğrencilerimden çevresinde yaşanan dijital etik ihlallerine ilişkin durum ve olayları sınıfa getirmesini isterim. Böylece örnek olaylardan yola çıkarak bu kavramın önemini öğretmeye çalışırım”

(EÖ-10): “Öğrencilerime bu kavramı öğretmek için emniyette siber suçlardan sorumlu birimlerde görev alan görevlilerden yardım alarak, öğrencilerimi aydınlatmaya çalışırım”

(KÖ-8): “Öğrencilerimi gruplara ayırarak bu kavrama yönelik araştırma yapmalarını ve dijital etik ihlallerinin önüne geçilmesi için yapabilecek çalışmaları düşünüp, projeler hazırlatırım. Daha sonra her gruptan hazırladığı projeleri sunmasını isterim. Grupların proje sunumundan sonra sınıfta tartışma ortamı meydana getiririm”

(KÖ-9): “Görsel malzemelerin öğrencilerin bazı kavramları öğrenmesi ve hatırlamasında önemli bir güce sahip olduğunu düşünüyorum. Bu doğrultuda da öğrenciler dijital etik ihlallerini yansıtan resim ve afişleri toplayarak pano çalışması yapması bu kavramın öğretilmesi için iyi bir yol olabilir”

“Dijital araçların nasıl kullanılması gerektiği ve dijital platformlarda uyulması gereken kurallara yönelik sınıfta beyin fırtınası yaptırırım” (KÖ-4).

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yenilenen Sosyal Öğretim Programında Dijital Etik Kavramının Yer Alma Durumuna Yönelik Görüşleri

Tablo 8.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Yenilenen Sosyal Öğretim Programında Dijital Etik Kavramının Yer Alma Durumuna Yönelik Görüşleri

Kod	Cinsiyet		n
	Kadın	Erkek	
Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramı yeterli düzeyde yer almamaktadır.	KÖ-1,Ö3,KÖ-4,Ö7,KÖ-8,KÖ-9,KÖ-12 KÖ-14,KÖ-16,KÖ-18 KÖ-22,KÖ-15,KÖ-27,KÖ-26	EÖ-2,EÖ-5,EÖ-6,EÖ-10,EÖ-13,EÖ-17 EÖ-23,EÖ-24,EÖ-25,EÖ-29,EÖ-30	25
Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramı yeterli düzeyde yer almaktadır.	KÖ-20,KÖ-28	EÖ-11,EÖ-19,EÖ-21	5
Toplam			30

Tablo 8’de yer alan bulgular hem kadın hem de erkek öğretmenlerin önemli bir kısmının “Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramının yer alma durumunu yeterli bulmadığını” (n=25) göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin azınlık kısmı ise “Yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramının yeterli düzeyde yer aldığı” (n=5) yönünde görüş öne sürmüşlerdir. Tablodan elde edilen bir diğer bulgu ise araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmen adaylarının programda dijital etik kavramının yer alma durumuna ilişkin benzer görüşlere sahip olduğudur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yenilenen sosyal bilgiler öğretim programında dijital etik kavramının yer alma durumuna yönelik görüşlerini somutlayan ifade örnekleri aşağıda yer almaktadır.

(EÖ-25): *“Yenilenen programı inceleme fırsatım olmuştu. Bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler ve öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığı ifadesine programda yer verilmişti. Fakat programın uygulayıcı olarak, dijital etik kavramının öğrenme alanı, kazanım, değer ve beceri boyutunda yeterli düzeyde yer almadığı kanaatindeyim”*

(EÖ-11): *“Programda yeterli düzeyde yer aldığını düşünüyorum. Bunun yanı sıra programda bu kavramın yer alması kadar programın uygulayıcısı öğretmenlerin yeterli bilgiye sahip olmasının da önemli olduğunu düşünüyorum”*

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Dijital araç ve gereçler ile internetin yaygın kullanımı eğitim başta olmak üzere sağlık, ticaret ve ulaşım gibi pek çok sektörde avantaj sağlamaktadır. Fakat teknolojinin yanlış kullanımı birtakım sorunlara yol açabilir. Şöyle ki teknolojinin dolayısıyla da dijital araçların amaç dışı kullanımı özel hayatın gizliliği, kişi dokunulmazlığı ve fikri mülkiyet hakkı başta olmak üzere çeşitli temel hak ve özgürlük ihlallerine yol açabilir. Maalesef dünya ülkelerinin önemli bir kısmında ilgili duruma ilişkin örnekleri görmek mümkündür. Bu durum ise dijital etik ihlalleri olarak ifade edilmektedir. Genel manada dijital araçların ve internetin amacına uygun kullanımını ifade eden dijital etiğin bireylere kazandırılması ise eğitim-öğretim süreciyle mümkün olabilir. Eğitim-öğretim süreci kapsamında ise özellikle sosyal bilgiler dersinin amaç ve içeriği ile dijital etik kavramının bireylere kazandırılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. İçeriğin ileticisi ise öğretmenlerdir. İlgili araştırmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramına ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde öğretmenlerin dijital etiği, dijital araç ve gereçlerin amacına uygun kullanımı, sanal ortamlarda uyulması gereken kurallar, kişi hak ve özgürlüklerinin korunması ve telif hakkı bağlamında tanımladığı tespit edilmiştir. Capurro da (2009) dijital etiği, dijital iletişim teknolojilerinin ve internetin toplum ve çevre yararına kullanılması olarak tanımlamaktadır. Önce (2019) ise dijital etiği, çevrimiçi yaşamda görülen birey davranışlarının tanımlanması ve bu davranışlara belirli bir ahlaki sınırın çizilmesi olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin dijital etik kavramını doğru olarak algılayıp, yorumladığı söylenebilir. Araştırma kapsamında elde edilen bir diğer bulgu ise hem kadın hem erkek öğretmenlerin büyük çoğunluğunun internetin ve dijital araçların amacına uygun kullanılmadığı yönünde görüşe sahip olduğudur. İlhan vd. (2014) yaptığı araştırmada öğretmenlerin görüşünü destekler niteliktedir. İlgili araştırmada internetin kullanım amaçları incelenmiştir. Bulgular araştırmaya katılanların %11,3'ünün araştırma yapmak, %34,4'ü sosyal faaliyette bulunmak, %25,2'si haberleri takip etmek, %10,8'i müzik dinleyip, film izlemek, %13'ü oyun oynamak, %3,8'i pornografi sitelerine girmek ve %1,5'i iş ve ders için interneti kullandığını göstermektedir. Araştırmada öğretmenlerin dijital etik ihlallerine karşı alınabilecek tedbirlere yönelik görüşleri de incelenmiştir. Elde edilen veriler öğretmenlerin, ihlallerin önüne geçilmesine ilişkin bilişim suçlarının kapsamının genişletilmesi, maddi yaptırımların, yasal denetimlerin ve uluslararası iş birliğinin artırılmasının etkili olabileceğini düşündüğünü göstermektedir. Dijital araç ve gereçler ile internet çocukların yeni bilgileri keşfetmesine olanak yarattığı gibi eğlenceli vakit geçirmesine de katkı sağlamaktadır. Fakat şiddet, ahlak dışı eylemler, uyuşturucu vb. olumsuz durumları kapsayan yasadışı sitelerin internet ortamında var olması çocuklar için büyük

bir risk oluşturmaktadır (Ateş & Tokay, 2018). Bu sorunların çözümüne yönelik öğretmenlerin belirttiği hususların etkili olabileceği söylenir. Araştırmanın bir başka bulgusu ise öğretmenlerin tamamının okullarda dijital etiğe yönelik bir derse yer verilmesinin gerekliliğine yönünde fikre sahip olduğudur. Böyle bir derse yerilmesinin öğrencilerin dijital araç ve gereçleri doğru kullanması, hak ve özgürlüklerini öğrenmesi, siber suçlara yönelik farkındalık kazanması, yasal mekanizmanın varlığı ve uygulanabilirliğini görmesi, dijital vatandaşlık yetisi kazanması ve yeniliklere açık hale gelmesi gibi konularda etkili olabileceği öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Günümüzde ilk ve ortaokulda dijital etik kavramının içeriği zorunlu dersler kapsamında yer alan bilişim teknolojileri ve yazılım dersi ve sosyal bilgiler dersiyle verilmeye çalışılmaktadır. Seçmeli dersler kapsamında ise medya okuryazarlığı dersiyle verilmektedir. Fakat doğrudan dijital etik dersi verilmemektedir. Oysaki ilk ve ortaokulda verilebilecek dijital etik dersi öğrencilerin bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeleri yakından takip etmesine, bilişim teknolojilerini etkili ve amacına uygun kullanmasına ve internette karşılaştığı problemler karşısında yapabileceklerini bilmesine katkı sağlayabilir. Nitekim UNİCEF' in (2017) "Dünya Çocuklarının Durumu" adlı raporunda okullarda verilecek dijital etik eğitiminin önemine vurgu yapılmıştır. Bu bağlamda öğretmenin görüşlerinin yerin olduğu söylenir. Araştırmada öğretmenlerin meslek hayatlarında dijital etik ihlali ile karşılaşmış/ karşılaşmadığı da incelenmiştir. Elde edilen bulgular, öğretmenlerin tamamının dijital etik ihlaliyle karşılaştığını göstermektedir. Öğretmenler karşılaştığı ihlalleri ise, siber zorbalık, telif hakkı ihlali ve özel hayatın gizliliğinin ihlali olarak ifade etmişlerdir. Gardner' in (2010) yaptığı çalışmada da çocukların internete girme durumlarının artmasının okullarda siber zorbalığı artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Gardner ve araştırmacının bulgularının benzerlik göstermesi dijital etik eğitiminin önemini göstermesi bağlamında da değerlidir. Tamamı dijital etik ihlaliyle karşılaşan öğretmenlerin dijital etik kavramını öğretmek ya da bu kavrama yönelik bir farkındalık oluşturmak için yaptığı çalışmalara ilişkin görüşleri de incelenmiştir. Ulaşılan bulgular öğretmenlerin bilgilendirme, örnek olay incelemesi, seminer, proje çalışması, pano hazırlama ve beyin fırtınası gibi çalışmalar yaptığını göstermektedir. Öğretmenlerin yaptığı faaliyetlerin ortak gayesinin öğrencilerde farkındalık oluşturmak olduğu görülmektedir. Çocukların dijital bağımlılığına ilişkin yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar, öğrencilerin böylesi bir bilgilendirmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Rideout, Vandewater ve Wartella'nın, (2003) Amerika Birleşik Devletleri'nde 1000 ebeveynle yürüttüğü çalışmanın bulguları, çocukların %48'inin bilgisayarı etkin olarak kullandığını ve bilgisayarı kullanan çocukların %30'unun bilgisayarı video oyunları amacıyla kullandığını göstermektedir. Çalışmanın bir diğer bulgusu da 6 yaşındaki çocukların gün içinde ortalama 1 saat 58 dk. dijital araç ve gereçleri kullandığı yönündedir. Bunun yanı sıra ulaşılan diğer bulgular, çocukların %36'sının televizyonun tüm gün açık olduğu bir evde yaşadığı, ebeveynlerin %45'inin önemli işleri olduğunda çocuklarını meşgul etmek için televizyon izlettirdikleri, 4 ile 6 yaş aralığında bulunan çocukların %27'sinin haftanın her günü bilgisayar kullandığıdır. Türkiye'de yapılan bir çalışmada ise çocukların %31'inin hafta içi televizyon karşısında minimum 4 saat vakit harcadıklarını göstermektedir (Tuncer & Yalçın, 1999). Bu bağlamda öğretmenler tarafından belirtilen çalışmaların büyük önem taşıdığı söylenir. Araştırma kapsamında elde edilen son bulgu ise öğretmenlerin büyük çoğunluğunun dijital etiğin yenilenen programda yer alma düzeyini yetersiz bulduğudur. Oysaki sosyal bilgiler amaç ve içeriği açısından dijital etiğin kazandırılmasına en uygun dersler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda dersin bu yönünün etkin kullanılmadığı söylenir.

Öneriler:

- ✓ Araştırmada okullarda dijital etik dersine duyulan ihtiyaç saptanmıştır. Öğrencilerin dijital etik bilincine sahip olabilmesi için ilkokuldan itibaren eğitimin çeşitli kademelerinde dijital etik dersi verilebilir.
- ✓ Okullarda dijital etik ihlallerine önemli ölçüde rastlandığı araştırma bulgularıyla belirlenmiştir. Okullarda dijital etiğe yönelik seminerler verilebilir ve çeşitli etkinliklerle bu ihlallerin önüne geçilebilir.
- ✓ Öğretmenlere dijital etik eğitimi konusunda hizmet içi eğitim olanağı sağlanabilir.
- ✓ Sosyal Bilgiler öğretim programının tekrar revize edilmesi durumunda, programın çeşitli boyutlarında (amaç, öğrenme alanı, kazanım, değer ve beceri) dijital etiğe daha fazla yer verilebilir.
- ✓ Etik ihlaller konusunda ülkemizde yapılan çalışmalar, dünyada yapılan diğer çalışmalar göz önünde bulundurularak geliştirilebilir.
- ✓ Merkezi sınavlarda dijital etik ihlallerine yönelik sorulara yer verilerek, dijital etik konusunun önemi öğretmen, öğrenci, veli ve toplumun nazarında arttırılabilir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Destek/Finansman Bilgileri

Yazar(lar), bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Yayın Etiği Kurulundan (28.06.2021 tarihli-E-85157263-604.01.02-69154 sayı ile) etik izin alınmıştır.

Kaynakça/References

- Ateş, E. C. & Tokay, A. (2018). Sosyal ağ (medya) kullanımı ve suç mağduriyeti. *Online Journal Of Technology Addition ve Cyberbullying*, 5(1), 1-33.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(1). 1-15.
- Capurro, R. (2009). Digital ethics, global forum on civilization and peace (<http://www.Capurro.De/Korea>). Erişim tarihi: 31.08.2020.
- Creswell, J.W. (1998). *Qualitative in quiry and research design: Choosing among five traditions*. Thous and Oaks, CA: Sage Publications.
- Çubukcu, A. & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern ve African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Ercan, C. (2009). İnternet kullanımında etik kaygılar ve etik kaygıların giderilmesi yönünde organizasyonların sorumlulukları. *Mevzuat Dergisi*, 141, 1-11.
- Erdem, Z. (2008). *Öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanımlarının etik açıdan değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gardner, M. C. (2010). “Principals’ perceptions of cyberbullying policies in selected Florida middle schools” Unpublished Doctoral Dissertation. *University of Central Florida*.
- İlhan, M.N., Dikmen, A. U., Uslu, İ., Medeni, V., Altun, B., Tezel, A. (2014). Ankara’da on beş yaş üstü kişilerin internet kullanımı sıklığı ve bağımlılığı, *Literatür Sempozyum*, 1(4), 34-42.
- Kılıçoğlu, G. (2014). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. (Ed. Mustafa Safran), *Sosyal Bilgiler Öğretimi, içinde (s. 3-16)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expended sourcebook* (2nd ed.) Thousand Oaks, CA: Sage
- Önce, Ş. (2019). Etiğin dijital etiğe dönüşümü üzerine. *International Journal Of Information, Technology And Philosophy*, 2(3), 59-85.
- Ribble, M. & Bailey, G. (2007). *Digital citizenship in schools*. Washington, DC: ISTE. ISBN:978-1-56484-232-9.
- Rideout, V.J., Vandewater, E.A., ve Wartella, E.A. (2003). *Zero to six: Electronic media in the lives of infants, toddlers, and preschoolers*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation
- Sert, G., Kurtoğlu, M., Akıncı, A., ve Seferoğlu, S. S. (2012). Öğretmenlerin teknoloji kullanma durumlarını inceleyen araştırmalara bir bakış: Bir içerik analizi çalışması. *Akademik Bilişim*, 1(3):1-8
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tuncer, A. & Yalçın, S. (1999). Multimedia and children in Turkey. *Journal Of the American Academy Of Pediatrics*: 4(1), 27–34.
- Unicef (2017). Dijital bir dünyada çocuklar. Dünya çocuklarının durumu raporu, Newyork. (https://www.unicef.org/publications/files/SOWC_2017_ENG_WEB.pdf), Erişim tarihi, 03.08.2020

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İletişim/Correspondence

Doktorant Fatih ÖTELEŞ
fth_otls_0244@hotmail.com

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Elazığ/Türkiye

Prof. Dr. Zihni MEREY
zihnimerey@hotmail.com

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Van/Türkiye